

viszonyt is. Az ádáz ellentét és kapcsolat csakis az egyik „feloldódásával” és bukásával érhetett véget – az SZDP és azon belül a Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom megszűnésével.

Kiss András

A soproni németek kitelepítése*

A levéltáros szerző rövid, mindössze 159 oldalas kötetében arra vállalkozik, hogy bemutatja Sopron 20. századi történetének egyik legválságosabb évét, az 1946-ost, amikor mintegy 6500 német lakost telepítettek ki a városból. Cáfolni igyekszik azt a vélekedést, miszerint „jobb, ha nem az írja meg a gályarabságra hurcolt protestánsok történetét, akinek egyik őse egy ilyen rabszolgahajóra került” (*A szerző előszava*). Sőt, bizonyítani akarja, hogy az érintettség intuitív-empatikus készségekkel segítheti azt, akinek családja szereplője a kutatott történetnek. A soproni kitelepítést leíró-ismertető tanulmánya e célkitűzéseknek eleget is tesz, hiszen lelkiismeretesen közli a levéltári források, a helyi sajtócikkek és az életrajzi interjúk vonatkozó adatait. Tehát joggal dicséri őt az *Előszó*ban Walter Dezső, Sopron polgármestere és Hirschler Rezső, a Soproni Német Nemzetiségi Önkormányzat elnöke. A tanulmány másik érdeme, hogy most, az utolsó pillanatban, amikor a még élő kitelepítettek 70–80 évesek, generációkon és országokon átívelő véleménycserét kezdeményez arról, hogy melyik politikai döntéshozók, miért és hogyan telepítették ki a soproni németeket. (Jót tenne a magyarországi politikai kultúrának, ha e civil kurázsit igénylő kezdeményezés visszhangra találna.)

Ugyancsak a dolgozat mellett szól, hogy önmagában is ráirányítja a figyelmet a magyar helytörténeti kutatás egy eddig elhanyagolt területére. Érthető tehát a kötetet támogatók névsora. Köztük találjuk a már említett polgármestert, Sopron önkormányzatát, sőt Claus Brechtert (annak a Bad Wimpfennek a polgármesterét, ahol a kitelepített soproniak emlékmúzeuma, az Ödenburger Heimatmuseum található).

Mivel a soproni németek kitelepítése a magyarországi németek elűzésének (1946–1948) egyik állomása volt, érdemes szemügyre venni, hogy

* KRISCH András: *A soproni németek kitelepítése 1946*. Lektorálta: Norbert SPANNENBERGER. Escort Tourist Utazási Iroda és Könyvkiadó Bt., Sopron, 2006. 159 p. Képmelléklete 15 felvételtől áll. A könyvhöz tartozó CD-melléklet a Sopronból kitelepített németek listáit tartalmazza.

melyek a soproni kitelepítéstörténetnek a speciális vonásai. A szerző a következőkre hívja fel külön is a figyelmet:

1. Az érintettek, a soproni németek soha nem voltak „svábok”. Sopron és környéke ugyanis a zárt német nyelvterület keleti széle. Nincs összefüggésben a németeknek az oszmán-török kiűzése utáni betelepítésével. Sopronba és vidékére a 13–14. századtól kezdve több hullámban érkeztek németek, elsősorban a szomszédos osztrák, cseh és délnémet területekről (25.).

2. Sopron volt a Trianon utáni Magyarország legnagyobb német többségű városa (140.). A zsidó lakosok haláltáborba való deportálása, majd pár évre rá a németek kitelepítése egy évszázadok óta működő multikulturális társadalmat vert szét (11.).

3. A soproniak hazafiassága, hűsége az 1921-es népszavazás eredményének a fényében sokáig kikezdehetetlennek tűnt (140.). Mégis megfosztották állampolgárságától, teljes ingó és ingatlan vagyonától, bevagonírozták, majd 1946. április 27-e és május 16-a közt kitelepítő vonatokkal Németország USA által megszállt övezetébe szállították az akkor mintegy 32 ezres város lakosságának több mint 20%-át (79.). Hiábavalónak bizonyultak az evangélikus egyház (például Ziermann Lajos), a katolikus egyház (például Papp Kálmán), a városvezetés és a kisgazdapárt (például Házi Jenő) különböző mentesítési akciói, memorandumai, amelyekkel a politikai felelősség szerinti egyéni elbírálásért küzdöttek, és mindenekelőtt azokat próbálták a kitelepítendőek közül töröltetni, akik magukat az 1941-es népszámláláskor német anyanyelvűnek, de magyar nemzetiségűnek vallották.

4. A kitelepítés következményeként nemcsak a nemzetiségi, hanem a felekezeti viszonyok is megváltoztak a városban: például az evangélikus lakosok aránya 1941-ben 25% volt, míg 1949-ben már csak 14% (99.). Ezért csökkenteni kellett a német nyelvű evangélikus istentiszteletek számát, a gyermekeknek tartott német nyelvű istentisztelet pedig teljesen megszűnt (105.).

5. Az ország más vidékeihez hasonlóan a kitelepített németek ingó és ingatlan vagyona Sopronban is jórészt ebek harmincadjára került (104., 125.). Sajátosan soproni példa erre a borkészletek és a szőlőbirtokok sorsa. A kitelepítettek borát a Földigénylő Bizottságnak kellett volna begyűjtenie. Gyakorlatilag azonban a karhatalmi alakulatok, a polgárőr-ség is gyűjtötte, s végül a pártok, hatóságok, hivatalok és intézmények zsákmányává vált. (76.) Ráadásul a központi hatóságok a betelepítések-nél nem figyeltek arra, hogy Sopron borvidék, ahol a szőlőművelésnek évszázados hagyományai vannak. Ezért sokszor kerültek szőlők olyan

telepesek, városi munkások kezébe, akik nem értettek a borgazdasághoz, akiknek fogalmuk sem volt a mindennapi munkafolyamatokról (127.).

E kis könyv elsősorban a helytörténet iránt érdeklődő laikusoknak, a soproni lokálpatriótáknak és a kitelepítésben érintetteknek készült. Ám a szerzőnek számítania kell arra, hogy történész olvasói is lesznek. Ők pedig joggal bírálhatják, mivel a kitelepítésről szóló hazai és külföldi nyomtatott szakirodalmat csupán felületesen ismeri. Kifogásolhatják, hogy dolgozatában mellőz bizonyos szakkifejezéseket, közismert kutatási eredményeket. Hiányolhatják, hogy a kötetben nincs személynév-mutató, sőt korabeli Sopron-térkép se. A sok önisméltést és a szövegtagolás logikátlanságait szerkesztési hibának nevezhetik. És mindenki szóvá teheti azt is, hogy a súlyos helyesírási és nyelvhelyességi hibákat javítsa ki egy esetleges új kiadásban.

Kaltenecker Krisztina